

Άρης Χατζηστεφάνου Εξήντα χρόνια NATO

«εν μπορώ να θυμηθώ ούτε μια στιγμή στην ιστορία κατά την οποία οι ΗΠΑ να προχώρησαν σε πολεμικές επιχειρήσεις με αλτρουιστικά κίνητρα» δήλωνε ο Βρετανός ιστορικός Ερικ Χόμπσμπωμ λίγους μήνες μετά τους νατοϊκούς βομβαρδισμούς στη Σερβία. Και πόσο μόνος πρέπει να αισθανόταν, ακόμη και με αυτή την τόσο κοινοτοπή παρατήρηση, ανάμεσα σε δεκάδες «προοδευτικούς» διανοούμενους της Ευρώπης που στήριζαν τους «αλτρουιστικούς» βομβαρδισμούς. «Ποτέ στην ιστορία της η ευρωπαϊκή διάνοηση δεν βρέθηκε σε τόσο χαμηλό επίπεδο» θα τους κατακεραύνωνε μερικά χρόνια αργότερα ο Νόαμ Τσόμσκι. Ήταν όμως αργά. Με τον ίδιο τρόπο που οι Βαλκανικοί Πόλεμοι ενταφίασαν τις προαστικές πολυεθνικές αυτοκρατορίες, έτσι και ο βομβαρδισμός της Γιουγκοσλαβίας σηματοδότησε το τέλος του «σύντομου 20ού αιώνα» και αποτέλεσε πρόβα τζενεράλε για τις πολεμικές επιχειρήσεις του 21ου αιώνα. Οι επιχειρήσεις του 1999 εισήγαγαν νέες αντιλήψεις για την ίδια την έννοια του πολέμου και του έθνους κράτους.

Ίσως καμία εικόνα δεν συμπυκνώ-

νει πληρέστερα τις τεράστιες αλλαγές που συντελέστηκαν όσο η εικόνα του τότε γενικού γραμματέα του NATO Χαβιέρ Σολάνα που μιλούσε στις 12 Νοεμβρίου του 1998 στο Μούνστερ της Γερμανίας. «Το βεστφαλιανό σύστημα έχει φτάσει τα όριά του» διακήρυξε ο ανώτατος Νατοϊκός αξιωματούχος. Γνώριζε πολύ καλά ότι στην ίδια ακριβώς περιοχή είχαν υπογραφεί το 1648 οι συνθήκες ειρήνης της Βεστφαλίας – οι συνθήκες που εισήγαγαν στο διεθνές σύστημα την έννοια του σεβασμού της εθνικής κυριαρχίας. Ένα χρόνο μετά την ομιλία του Σολάνα βομβαρδιστικά απογειώνονταν, για πρώτη φορά μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, για να πλήξουν κατοικημένες περιοχές της Ευρώπης. Στηριζόμενοι σε μετέπειτα υπολογισμούς, αρκετοί ερευνητές θα υποστηρίξουν ότι το κόστος που υπέστη η βιομηχανική βάση και οι υποδομές κοινής ωφέλειας της Σερβίας ήταν μεγαλύτερο από τα όσα είχαν προκαλέσει στη Γιουγκοσλαβία τα στρατεύματα του Χίτλερ μισό αιώνα νωρίτερα.

Ο βομβαρδισμός της Γιουγκοσλαβίας όμως δεν θα μείνει στην ιστορία για το τεράστιο κόστος σε ανθρώπινες ζωές και υποδομές. Η επιχείρηση του

NATO συνιστά αλλαγή ιστορικού παραδείγματος για τον τρόπο με τον οποίο η λεγόμενη διεθνής κοινότητα θα κάνει στο εξής τη διάκριση ανάμεσα στο εθνικό και το διεθνές. Υπό το μανδύα των λεγόμενων ανθρωπιστικών επεμβάσεων η Δύση δίνει στον εαυτό της το δικαίωμα να παρεμβαίνει στρατιωτικά σε ανεξάρτητα και κυρίαρχα κράτη για την επίλυση εσωτερικών προβλημάτων. Η λιγότερο ή περισσότερο αληθινή καταπίεση συγκεκριμένων μειονοτήτων προσφέρει το πρόσχημα για την παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας. Ο επιτιθέμενος μάλιστα δεν μπαίνει καν στον κόπο να κηρύξει επισήμως τον πόλεμο ή έστω να ενημερώσει τον οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, όπως συνέβαινε στους πρώτους πολέμους στον Περσικό Κόλπο.

Η συγκεκριμένη επιχείρηση εναντίον της Σερβίας προετοιμάζει και ιδεολογικά το έδαφος για την επέλαση των νεοσυντηρητικών στην Ουάσινγκτον. Η επιχειρηματολογία που συνόδεψε τους πρώτους πολέμους του 21ου αιώνα (από το Αφγανιστάν και το Ιράκ, μέχρι το βομβαρδισμό περιοχών στο Πακιστάν και τη Σομαλία) βρίσκει πολύ πιο κοντά στις θέσεις του Κλίντον και της Μάντλιν Ολμπράιτ περί ανθρωπιστικών επεμβάσεων παρά στο σκληρά ρεαλιστικό πνεύμα του Κίσσινγκερ ή του Μπρεζίνσκι, που κυριαρχούσε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Αλλαγή ιστορικού παραδείγματος όμως συνιστά και η αντίδραση των ευρωπαϊκών κρατών και κυβερνήσεων

απέναντι στη σφαγή αμάχων που πραγματοποιούσε για εβδομάδες η νατοϊκή πολεμική μηχανή. Η απόλυτη συνεργασία της Ευρώπης στους σχεδιασμούς της Ουάσινγκτον δεν αποτέλεσε απλώς ένδειξη υποταγής στην αμερικανική κυριαρχία. Οι αστικές τάξεις της Ευρώπης συμμετείχαν ενεργά προσφέροντας αεροσκάφη (Γερμανία, Γαλλία, Βρετανία), στρατιωτικές βάσεις (Ιταλία) ή στρατιωτική επιμελητεία (Ελλάδα) θεωρώντας ότι η ελεγχόμενη αποσταθεροποίηση των Βαλκανίων και η αναδιαμόρφωση του διεθνούς συστήματος θα τους προσέφερε βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οφέλη.

Η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία, που κυριαρχούσε απ' άκρο εις άκρο της Ε.Ε. (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας), όχι μόνο αποδέχτηκε τη στρατιωτική επιχείρηση αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις υπερφαλάγγισε την Ουάσινγκτον σε σταυροφορικό μένος. Τα κομμουνιστικά κόμματα Γαλλίας και Ιταλίας, που εκείνη την εποχή στήριζαν κυβερνήσεις συνασπισμού, αρκέστηκαν να εκφράσουν ορισμένες επιφυλάξεις ενώ στην ουσία επέτρεψαν στα μαχητικά της συμμαχίας να απογειώνονται από το έδαφός τους. Ακόμη χειρότερη η κατάσταση για τους Γερμανούς Πρασίνους, οι οποίοι ήλεγχαν το Υπουργείο Εξωτερικών μέσω του Γιόσκα Φίσερ και έβλεπαν με καμάρι τη Λουφτβάφε να επιστρέφει στα Βαλκάνια, έστω και με τα διακριτικά της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας.

Την ιδεολογική νομιμοποίηση της

νατοϊκής σταυροφορίας είχαν αναλάβει εκείνη την περίοδο ορισμένα από τα πλέον προβεβλημένα τμήματα της ευρωπαϊκής διανόησης – άνθρωποι που σε ορισμένες περιπτώσεις προέρχονταν από τις τάξεις των «νέων φιλοσόφων» του Μάη του '68. «Θα πρέπει να κάνουμε θυσίες» ως ένδειξη ευγνωμοσύνης στις ΗΠΑ «που έδωσαν δυο φορές τη ζωή τους για την Ευρώπη» δήλωνε λόγου χάρη ο Γάλλος Φιλόσοφος Αντρέ Γκλιξμάν. «Ξεχνάμε μάλλον» συμπλήρωνε ο Πασκάλ Μπρικνέρ «ότι ο μεγάλος Γιάνκης αδερφός μάς απελευθέρωσε πριν από 50 χρόνια από το Ναζισμό και ότι μέχρι το 1989 μας προστάτευε με το NATO και με την πυρηνική ομπρέλα του από τον σοβιετικό επεκτατισμό». Στην Ιταλία, ο Ουμπέρτο Έκο παρέδιδε τα δικά του διαπιστευτήρια με ένα άρθρο (το οποίο το *Βήμα* παρουσίασε τότε στη θέση της στήλης του Σταύρου Ψυχάρη) για τους βομβαρδισμούς. «Εάν με ελάχιστη βία μπορώ να σταματήσω μια τεράστια αδικία» έλεγε ο Ιταλός ακαδημαϊκός «θα έχω ενεργήσει με ευσπλαχνία, όπως κάνει ο αστυνομικός που πυροβολεί τον τρελό δολοφόνο για να σώσει τη ζωή πολλών αθώων».

Η σύμπραξη ενός μεγάλου μέρους της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας αλλά και σημαντικού τμήματος της διανόησης με το NATO επέτρεπε για πρώτη φορά στη συμμαχία να διεκδικήσει νέους ρόλους στη μετά την πτώση του Τείχους εποχή. Ένας στρατιωτικός συνασπισμός, που επί μια δεκαετία αναζητούσε απεγνωσμένα λόγο

ύπαρξης, μετατράπηκε αίφνης σε στρατιωτικό βραχίονα της οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Ο ρόλος του δεν ήταν πλέον η προστασία της Ευρώπης αλλά η επιβολή των κυρίαρχων οικονομικών και πολιτικών δογμάτων σε ολόκληρο τον κόσμο. Δεν θα πρέπει άλλωστε να λησμονούμε ότι το καθεστώς Μιλόσεβιτς, για τους δικούς του εθνικιστικούς και διόλου αντιμπεριλιστικούς λόγους, απέφευγε πεισματικά να ακολουθήσει τον νεοφιλελεύθερο δρόμο της περιφημής συναίνεσης της Ουάσινγκτον. Η άρνησή του να ενταχθεί στον ΠΟΕ και να συνεργαστεί οικονομικά με την Ε.Ε. ήταν ένας ακόμη σημαντικός λόγος που οδήγησε στην παραδειγματική διάλυση της χώρας του, πέρα φυσικά από τις ευρύτερες γεωπολιτικές επιδιώξεις των μεγάλων δυνάμεων για τα Βαλκάνια.

Ο νέος αυτός ρόλος του NATO, όχι μόνο ως στρατιωτικού προστάτη αλλά και σαν τοποτηρητή της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, επισφραγίστηκε στα πεντηκοστά γενέθλια της συμμαχίας στη σύνοδο κορυφής που πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 1999 στην Ουάσινγκτον. «Η επέκταση και ο αναπροσανατολισμός του NATO» θα γράψει εκείνες τις ημέρες η αμερικανική εφημερίδα *Los Angeles Times* «αντιμετωπίζονται στην Ουάσινγκτον ως μέρος μια επιθυμητής, εάν όχι αναπόφευκτης, πολιτικής “παγκοσμιοποίησης” αντίστοιχης προς την οικονομική παγκοσμιοποίηση η οποία και στις δυο περιπτώσεις έγινε υπό την έμπνευση και την ηγεσία της Αμερικής».

Οι οικονομικές παράμετροι του βομβαρδισμού της Γιουγκοσλαβίας είχαν όμως και άλλα βραχυπρόθεσμα χαρακτηριστικά. Η επίδειξη ισχύος από την πλευρά της συμμαχίας ανάγκασε αρκετές χώρες του πρώην συμφώνου της Βαρσοβίας να στριμώχνονται στις πόρτες του ΝΑΤΟ εκλιπαρώντας για ένταξη. Μια ένταξη η οποία εκτός από τα προφανή γεωπολιτικά οφέλη για την Ουάσινγκτον επέφερε και άμεσα οικονομικά ανταλλάγματα για την αμερικανική πολεμική βιομηχανία. Και αυτό γιατί όλες οι νέες χώρες-μέλη αναγκάζονται να «εκσυγχρονίζουν» τις ένοπλες δυνάμεις τους για να είναι «συμβατές» με τον νατοϊκό εξοπλισμό. Εκτός από τα διόλου ευκαταφρόνητα ποσά που ξοδεύτηκαν σε διάστημα λί-

γων χρόνων οι νέες χώρες-μέλη αναγκάστηκαν να διαρρήξουν και τις σχέσεις τους με τη ρωσική πολεμική βιομηχανία, γεγονός που έχει βέβαια και ευρύτερες γεωπολιτικές συνέπειες για την επιρροή της Μόσχας στην περιοχή.

Οι νατοϊκοί βομβαρδισμοί στην πρώην Γιουγκοσλαβία αποτέλεσαν ίσως το κομβικότερο σημείο στη σύγχρονη ιστορία του πολέμου και των διεθνών σχέσεων. Υποσκάπτοντας την αρχή της εθνικής κυριαρχίας, που συνόδευσε την ανθρωπότητα για τουλάχιστον τρεις αιώνες, έθεσαν τις πολιτικές, οικονομικές και ιδεολογικές βάσεις για τους πολέμους του επόμενου αιώνα. Η ιστορία του 20ού αιώνα τελείωνε εκεί ακριβώς που είχε ξεκινήσει. Στα Βαλκάνια.

Κώστας Σταμάτης

Κρίση του καπιταλισμού,

κρίση της πολιτικής, απειλή για τις ελευθερίες

Σε ολόκληρο τον κόσμο λαμβάνονται εσπευσμένως διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε μετά τον Σεπτέμβριο του 2008. Ωστόσο αυτά δεν αμφισβητούν ούτε στο ελάχιστο την κοινωνική και οικονομική ασυλία της αστικής τάξης. Το πρώτο μούδιασμα των νεοφιλελεύθερων φωστήρων

από το σοκ της κρίσης ήδη το διαδέχονται φωνές που εκθειάζουν ως θετικό στοιχείο της κρίσης το ξεκαθάρισμα που αυτή προκαλεί στα πιο αδύναμα κεφάλαια διεθνώς. Εν είδει καπιταλιστικής θεοδικίας, εκτιμάται ότι καλώς τιμωρούνται έτσι κακές επενδυτικές επιλογές. Οπότε μέσα από τα συντρίμια της παρούσας κρίσης εμφανί-